

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICO-BOTANICA,

DE

CORONOPO
OPTIMO COELIACORVM
ACETARIO,

QVAM,
RECTORE VNIVERSITATIS MAGNIFICO,
PLVRIMVM REVERENDO ET EXIMIO

DN. JO. DANIELE RICHARDO
SPOENLA,

ECCLES. COLLEG. AD S. SEVER. CANON. CAPIT. ET SCHOLAST. S. S. THEOL.
DOCTORE, SACRÆ FACVLT. ET IVDICII ECCLESIASTICI ASSESSORE
ET PROF. PVBL. ORDINARIO,

INDVLTV GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ
IN ALMA ET PER-ANTIQVA HIERANA,
P R Æ S I D E

DN. D. HERMAN. PAVLO JVCH,

SACRI PALATII CÆSAREI COMITE, FACVLTATIS MEDICÆ SENIORE, PATHOL.
ATQVE PRAX. PROF. PVBL. ET ASSESSORE PRIMARIO,
SERENISS. SAX. DVC. VINARIENSIS, ISENACENSIS ET GOTHANI CONSILIARIO
AVLICO ET ARCHIATRO, N. N. ACAD. CÆSAR. NAT. CVRIOS.
COLLEGA,

PATRONO AC PROMOTORE SVO COLENDISSIMO,
P R O L I C E N T I A

SVM MOS IN ARTE MEDICA HONORES AC PRIVILEGIA
DOCTORALIA RITE OBTINENDI,
PVBLICÆ ERVDITORVM DISQVVSITIONI SVBMITTIT
AVCTOR ET RESPONDENS

JOANNES WILHELMVS DIETZ,

Eussenbus. Francus, A. A. L. L. & Philosoph. Magister.

IN AVDITORIO MAIORI COLLEGII MAJORIS, HORIS CONSVETIS.
DIE XXIII. JVNII, A. M DCC XXXIX.

ERFORDIÆ, Litteris HERINGII, Acad. Typogr.

DISSERTATIO INAVGVRALES MEDICO BOTANICA

DE

CORONOP
OPTIMO COLLIGORVM
ACETARIO

RECTORIS VNI. BAYLII MAGNIFICO

DR. JO. DANIEL RICHTARDO

PROFESSORIS

ECCLIAE COLLEGIUM IN BAYLII MAGNIFICO

DOCTOREM HONORIS CAUSA

IN PRAESENTIA

DR. D. HERMANNI PAVLO JACH

RECTORIS VNI. BAYLII MAGNIFICO

DOCTOREM HONORIS CAUSA

IN PRAESENTIA

PROFESSORIS

ECCLIAE COLLEGIUM IN BAYLII MAGNIFICO

DOCTOREM HONORIS CAUSA

IN PRAESENTIA

DR. JOHANNES WILHELMUS BIELE

RECTORIS VNI. BAYLII MAGNIFICO

DISSERTATIONIS INAUGVRALIS BOTANICÆ
DE
CORONOPO
OPTIMO COELIACORVM
ACETARIO,

PROÆMIUM.

Arum, quæ ore assumuntur rerum, triplex deprehenditur effectus: Quædam enim horum concoquantur & assimilantur corpori, ut illud vel augeatur quoad omnes suas dimensiones, vel conservetur & roboretur, hinc *alimenta* vocantur; quædam alterant humores in crasi & mixtione, simulque actuantur & superantur à visceribus, ideoque *medicamenta*

nominantur; quædam plane aduersa sunt œconomia corporis nostri, dum nempe corrumpunt & destruunt partes solidas atque fluidas, eaque propter *venena* adpellantur. Istis nullus hominum vacat, aut in totum vacare potest; illæ ingeruntur curandi aut præservandi fine; hæc omni studio, utpote pestis salutis humanæ, evitantur & fugiuntur. Quoad illam vero præsertionem, probe etiam attendendum & considerandum est, quale cœlum, qualeque tempus anni sit; facilius enim eam in vere, quam reliquis anni temporibus homo sustinet; facilius fit cibus medicamentosis, quam medicamentis solitariis; facilius unitis pluribus, virtutem augendo, nocivam facultatem corrigendo, quam paucis & simplicibus; facilius in tantum præparatis, quam crudis. Hinc non inepte ab antiquissimis jamjam temporibus commendata deprehendimus olera, herbas esculentas & acetaria, inter quæ cum etiam CORONOPVS militet, & pro præstantissimo cœliacorum acetario semper reputatus sit, paucis hinc, Speciminis inauguralis loco, in generales æque ac speciales ejusdem vires in-

qui-

quirere placet, cui conatui, ut clementissime benedicat Deus T. O. M. eundemque in Nominis sui gloriam, & proximi pariter ac proprium meum emolumentum vergere sinat, devotissime precor.

§. I.

HAbendam esse rationem regni vegetabilis, tum quod alimenta sanis corporibus, cum quod medicinam ægris promittat, nemo inficias ibit, nosque exemplo *Coronopi* dabimus demonstratum.

§. II.

Est autem *Coronopus*, secundum DIOSCORIDEM oblonga herbula, per terram strata, fissis foliis, radice tenui.

Diversis itaque plantis in re herbaria idem cum imponatur nomen, opus utique erit, ut singulas hæc species prius recenseam, brevibus simul subjungendo illas notas, quarum intuitu quælibet ab altera differt. Est ergo

I. *Coronopus hortensis* C. B. P. 190. *Coronopus*, *Trag.*, *Matth. Fuchs.* *Ang. Tur. Lac. Lonic. Ad. Tab. Eysl. Becch.* *Coronopus itativus*, *Cord. Hist. Cast. Ces. Cam. domestica*, *Beccher. verus*, *Cord. in Diosc. Gesn. hort.* *Pseudocoronopus*, *Dod. Gal. Cornu cervinum Lob. Ger. Coronopus tenuifolius laciniatus Neapolit. Colum. Ecpbr.* *Herba stella, sive cornu cervinum,*

num, *Dod. Becch.* Coronopus, sive cornu cervinum, vulgo spica plantaginis *F. B.* Coronopus vulgaris, sive cornu cervinum, *Park.* Coronopus, herba stella, cornu cervinum, Coronopus vulgaris, *Chabr.* Plantago Coronopus dicta sativus, in Acetariis utilis, *Pluk. Alamag. Bor. Volekam.* Plantago foliis laciniatis, Coronopus dicta, *Raji Synops. κορονόπος Dioscorid. Lib. I. cap. 123. Theophrast. Plin.* Corne de Cerf Gallorum, *Anat. Lobel. Verzasch. Chabr. Lemery,* Pied de corneille Gall. *Lob. Capriole, Gall. Chabr. Becch. Tab. Verz.* dent du chien, sanguinaire herbe, *Verzasch.* Coronopo, herba stella Ital. *Chabr.* Coronopo domestico, herba stella & corno cervino Ital. *Tabern. Guiabelha, Lusit. Lob. Tab. Yerva estrella, Hisp. Lob. Buckhorne, & Croufoote, Angl. Lob. Tab. Crayen voet & Hertshoren Cruyt, Belg. Lob. Wranii noha, Bohem. Tab. Krähen-Fuß Tab. Fuchs. Dale. Elsbolt. Lob. Becch. Loniz. Winkler, Lemery, Schlangenzwang, Lemery, Klappen-Fuß, Chabr. Trag. Hirs-Horn, Hirs-Graß, Tab. Verz.*

- II. Coronopus sylvestris hirsutior, C. B. P.
- III. Coronopus maritima major, C. B. P.
- IV. Coronopus maritimus tenuifol. lævis C. B. P.
- V. Coronopus maritimus minimus C. B. Prodr.
- VI. Coronopus, sive serpentina *Matth.* Holosteum striatissimo folio majus C. B. Prodr.
- VII. Coronopus altera, *Ces.* minor *Tab.* Holosteum striatissimo folio majus, C. B. Prodr.
- VIII. Coronopus Massiliensium, *Lugd. Tab.* Holosteum Massiliense, C. B. P.

IX. Co:

IX. *Coronopus sylvestris*, *Trag. Holotheo affinis*, *Cauda muris*, C. B. P.

X. *Coronopus Ruellii*, *Dod. gal. Gef. bor. Lugd. Ambrosia campestris repens*, C. B. P. *Cornu cervi alterum repens*, *Dod. Pseudoambrosia*, *Nasturtium verrucarium quibusdam*, *Camer. in Matth. Carara, Casalp.*

§. III.

Ex hisce autem enumeratis plantis, quoniam primam potissimum heic loci considerandam selegimus, ante omnia paucis rationem diversæ denominationis reddendam esse judicamus. Dicitur autem illa *Coronopus* à *κορνίον* *Cornix* & *πῆξ* *pes*, quia inter figuram foliorum & pedis nominatæ avis similitudinem quandam Botanici animadverterunt. Quod *cornu cervinum* representent folia, aliis visum est, inde sic quoque dicta fuit. *Capriola* audit, quod capris grato sit pabulo. *Sanguinariam* Galli & *RUELLIUS* de *natura stirpium* p. 373. appellant, quod naribus indita sanguinem eliciat, quod etiam olicorum huic plantæ impositum nomen: *Dentem canis* ab acumine folii vocant. A virtute autem, venenum, mediante serpentis morfu, in corpus illatum expellendi, *Schlangenzwang* dicta fuit, quem effectum tamen potius recensitæ sub numero VI. speciei, ob signaturam foliorum attribuunt. *Ambrosiæ* cognomen decimæ in ordine speciei inprimis concessum, derivatur a *σπώρις* *cibus* & *θεός* *Deus*, quasi dicas: Deos hac planta nutrir. Tandem quoniam capsulas habet verrucosas, cristatas, hinc *Nasturtium verrucarium* audit.

§. IV.

Ista vero primo loco nominata species, ratione
stru-

structuræ nunc examinanda, radice nititur candida, tereti, novem circiter digitos longa, dimidium digiti crassa, ab uno hujus capite folia emittit numerosa, fere dodrantalia, graminis modo angusta, canaliculata, crassa, pingua & in extremitatibus hirsuta, supra medium utrinque in partes veluti ungues distracta, dentata, quæ RAJVS laciniata nominat, divisionibusque suis cervinis cornibus similia, propter copiam humi undique in orbis vel stellæ formam prostrata, inter quæ distincti cauliculi circa initium ætatis erumpunt, spithamam longi, teretes, subhirsuti, graciles, quibus insidet, (si secundum methodum Rivino-Tournefortianam loqui placet,) flos perfectus, simplex, regularis, tetrapetalos planus, in summitate prælonga spica donatus, semine nudo unico, juxta KRAMERVM Tentam. Bot. pag. 64. (quorum tamen bina vel plura, vasculo inclusa, statuit RAJVS Meth. Plant. p. 26. & 100.) Notam Gener. & Spec. adfert VOLCKAMMERVS his verbis: „Sunt semina oblonga ab altera parte nonnihil concava, „ad singulum florem bina, pericarpio membranaceo univalvi „elliptico, per maturitatem horizontaliter rumpenti, inclusa. Radix gustu cum aquea dulcedine & modica acrimonia, parum adstringit, folia saporem dulcem & aliquantulum salsum habent. Monspelii spontaneum ejus proventum observavit CHABRÆVS; BECCHE- RVVS solum natale nominat Italiam; feritur vero etiam in hortis, in quibus eo lætius germinat, quo frequentius absconditur & gravioris cylindri volutatione fir- mius terræ imprimitur.

§. V.

§. V.

Multæ proinde circa plantam hanc motæ sunt li-
res inter Botánicos, partim externas, partim etiam in-
ternas ejus qualitates & vires concernentes. Sic PLI-
NIVS eam aculeatam esse dixit, quod quidem de hir-
sutie foliorum, & aculeo molli intelligendum, uti be-
ne MATTHIOLVS monet, interim multis occasionem
dedit, anxie inquirendi unde nempe factum sit, quod
PLINIVS DIOSCORIDI contradicat, dum ille Coro-
nopum inter plantas aculeatas refert, hic vero illum
inde excludit. HERMOLAVS BARBARVS hinc de-
ceptus putavit Coronopum Dioscoridis esse *Flammu-
lam*, quoniam autem non arrodit carnem, neque risum
lethiferum movet, & sola foliorum similitudo huic
cum *Flammula* intercedit, hæcque oleris instar com-
ditur, specifica statim patet differentia, monente
AGRICOLA *Herb. Lib. I. p. 94.* Deinde quoque à
quibusdam planta illa, a NIC. LEONICENO *Capriola*
& *Sanguinella* appellata, pro *Coronopo Dioscoridis* vendi-
tatur, ast MANARDVS FERRARIENSIS hoc rejicit, de-
cisione desumpta modo ab habitu externo, cum descri-
ptione DIOSCORIDIS non conveniente, modo ab
usu, quem DIOSCORIDES adducit, dum eandem in
cibo cœliacis conducere, & in oleris coqui, refert, cum
è contrario *Sanguinella* nusquam in cibis sumatur, sed
in brutorum tantum venit pabulum, quæ idcirco mi-
nime *Coronopus Dioscoridis*, sive *hortensis* C. B. P. est, sed
Gramen dactylon folio latiore IV. C. B. P. cujus semen
Schlavi, Carniolæ incolæ, item Goritienfes colligunt, de-
glu.

glubunt, & carniū jure decoquunt, quæ grana, gustui non ingrata, Germani *Himmel-Thau* vocant.

§. VI.

Idem Gramen *Dactylon*, fol. latiore C. B. P. KYBERVS *Lex. rei herb.* p. 120. pro *Coronopo Dioscoridis* habet, dicens: „Sunt qui è Romanis *Coronopum sanguinalem* vocant, quoniam aculeis armatur quinīs in acumine, quos convolutos naribus inserunt, ciendi sanguinis gratia. Hæc descriptio vero Gramini nominato competit, uti ex SCHEVCHZERI *Agrostographia*. p. 102. & 103. videri potest. Verbis quidem gaudio plenis, ex labyrintho *Ranunculi specierum* redux BRUNFELSIUS, exclamat: *Ranunculus est Coronopus Dioscoridis*; gravi autem eum statim castigatione premit MATTHIOLVS dicens: *Brunfelsius, quæ multorum est pertinacia, maluit cum rei herbariæ imperitis errare, quam cum doctis & peritis recte sentire.* Huic accedit APVLEIUS *Cap. XLVIII.* qui, dum *Ranunculum* vocat *Gallicrus*, sub hoc intelligere videtur *Coronopum Dioscoridis*.

§. VII.

Data sic exacta descriptione, allatisque simul ex probatissimis Botanicis, illis nominibus, quæ alias quoque *Coronopo Dioscoridis*, primæ hic nominatæ speciei imposita fuerant, plures alios lubens mitto Auctores, *Coronopum* illum *Dioscoridis* minus recte describentes, totoque cælo diversas hoc nomine plantas proferentes, progressum potius ad vires & usum facturus, generaliter notando, quod *Coronopus* noster prædictus deprehendatur virtute refrigerandi, siccandi, ad-

strin-

fringendi & sistendi coeliacas passiones. *Conf.* DANTZ
de *simpl. medic. facult.* p. 24.

§. VIII.

Nostrum jam non est vires ab Antecessoribus de-
tectas de novo indagare, sed potius eorum vestigia pre-
inere & Coronopi legitimum usum monstrare. Mo-
dum enim, simplicium medicamentorum facultates
cognoscendi, exactissime jamjam monstravit *Herm.*
GRUBE in *peculiari commentario*. Interim repetere de-
lectat, antiquioribus Botanicis solenne fuisse, faculta-
tes vegetabilium determinare, tam secundum princi-
pia universalia, ratione nimirum à priori, & experien-
tia à posteriori; quam particularia, modo extrinseca,
modo intrinseca. Quoad extrinseca principia de co-
lore *ORIBASIVS Evporist.* p. 48. scribit: *Fulvum est*
nigro calidius; flavum est calidissimum, deinde fulvum, tum
rubrum, post hoc dulce, postremo album minus ceteris cale-
facit. Ex colore itaque viridi totiusque Coronopi ob-
scuro, frigidum esse; ex foliorum (respectu aliarum
plantarum) aridiori habitu eum siccare concluderunt;
& ex eorum positu circulari in terra, ut & incisura fo-
liorum, signaturam referente meserei, intestinis tenui-
bus alligati & coeliaco affectui inprimis obnoxii, plan-
tam hanc coeliacis utilem fore putarunt; ex sapore
tandem acri de virtute adstrictoria, siccante certiores
redditi sunt, quod quoque *FUCHSIVS plantar. hist.* p.
m. 440. confirmat. Horum vero auctoritati, quo-
niam præsentī seculo fides derogatur, hinc experientia
contenti, ad diligenter à veteribus notatas Coronopi
vir-

virtutes, melius nunc ejus ope indagandas, nos accingimus.

§. IX.

Coronopum acetariis adnumerari CORDVS in *Diosc.* cum multis aliis fatetur, ubi illud quoque notandum est, quod ejusmodi *Acetaria*, seu *Salaria*, juxta *Montagn Conf. 41.* apud Romanos jam olim fuerint usitata, inde HORAT. 2. Sat. 2. 61.

Cornu ipse bilibri

Caulibus insillat veteris non parcus aceti.

Sicuti autem veteres cœnas iisdem clauderant, quod ebrietati oblectarentur; ita recentiores ad provocandum adpetitum eas acetariis aperire consueverunt; hinc MVNDELLA *Epist. medicinal. 25. p. 356.* eadem commendat, quod primis mensis sumta, vim habeant ad solvendo & abstergendos humores, in orificio ventriculi hærentes, qui adpetitum lædunt.

§. X.

Quoad materialia, *Acetaria* ex oleribus, cum oleo, sale & aceto præparatis constabant. Acetum quod attinet, silentio non prætereundum est, illud spiritus vitales recreare, notante BARTHOLINO *Cent. 4. hist. 13.* prodesse plethoricis obesis & junioribus, juxta QVERCETANVM in *Diet. Polyhist.* multum valere adversus venenum pestilentielle, ex commendatione PALMARIJ de *Febr. Pestil. c. 18.* HEVRNII de *peste c. 8.* & HENNEMANNI in *Id. Loim. p. 25. Conf.* BARTHOLINI *Cista Med. Conf. III. § VNTZERI Antidotar. Pestilent. Lib. II. distinct. I. §. 50 p. 174. 243. 261.* Adputredinem in febribus acutis avertendam & emendam
dam

dam laudat illud PLATERVS T. 2. Pr. C. 2. p. 113. & in lue Hungarica OBENDORFF de lue Ung. p. 257. Tanquam egregium antidotum narcoticorum, nempe Cicutæ, Papaveris, Hyoscyami, Mandragoræ, Solani & Croci, acetum, acetaria & acida commendant TRAGVS, Lib. I. Hist. Stirp. c. 159. FRICCIUS de virtute venenorum p. 341. Contra ictus serpentum laudatur à QVERCETANO Pharmac. restit. c. 24. qui illud disuadet senibus, macris, extenuatis, lienis, uteri & pulmonum vitiis laborantibus. Plura de aceti usu amplissimo & multifario vid. in SACHS. à LEWENHAIMB Ampelographia p. 536. sq. Bene itaque sibi consulunt, qui aère verno existente graviori, impuro, adpetituque prostrato, æstuantem sanguinem sumto aceto refrigerant, miasmata morborum epidemice grassantium, cum aère inter respirandum in corpus delata, extinguunt, viscositates in ventriculo latitantes attenuando, adpetitum excitant, multo magis vero, si herbis medicatis aceti virtus augetur & cum obsoniis medicamentosis ingeritur.

§. XI.

Inter Plantas huic scopo idoneas Medici imprimis *Lactucam sativam*, cum suis speciebus & *Inrybum* pro calore temperando, somno conciliando, lacte augendo commendarunt; *Portulacam* hepatis, ventriculi & intestinorum vitiis mederi dixerunt; *Ranunculum officinalem* adpetitum acuere, urinasque movere observaverunt; folia *Bellidis* minoris ventrem emolliunt, laxare, tussim & spirandi difficultatem tollere, immo DEODATVS Panib. 3. 22. aliique phthisicos sanare, annota-

runt; *Cochleariam*, *Chelidonium minus*, *Nasturtium aquaticum* & *Beccabungam* in scorbuticorum solatium cedere, obstructiones viscerum referare, morbosque expellere tartareos, contenderunt; cymas *Napi*, *Lupuli*, *Lappæ majoris*, obstructiones aperire, sanguinem depurare, scabiem sanare, docuerunt; turiones *Asparagi* obstructa evacuare viscera, appetitum stimulare, ventriculorum roborare, viros potentes, foeminas steriles reddere, adfirmarunt. Sed oceanus perquirendorum se offerret, si usus *Pimpinellæ*, *Spinachii*, *Chærefolii*, *Dracunculi*, *Erucae*, *Sonchi*, *Tragopogi*, *Artoffi*, *Sanguisorbæ*, *Locustæ*, *Podagariæ*, *Ceparum* omnis generis, aliarumque in acetariis usualium vires enumerare vellem, jam tantum **DIOSCORIDE** auctore monendum adhuc esse duco, *Coronopum* merito quoque inter acetaria referendum esse, (quod **TABERNÆMONTANVS**, **CORDVS** in *Diosc.* **LONICERVVS**, aliique confirmant,) & inprimis sub hac forma coeliacis optime conducere.

§. XII.

Est autem *affectus coeliacus*, ingeniosissimo deficiente **PITCARNIO**, *Def. LXXI.* mala chyli distributio, per celerem alimentorum ad intestina transitum ac dejectionem. Dum vero omnes exercitatos **Præcticos**, quos inter inprimis nominandus est **Illustris J. E. STAHLIVS** *Diff. de Intestinis Sect. II. Memb. II. Artic. I. p. 39.* idem statuere deprehendo, merito miror, unde **PICTORIVS** in *expositione Macri de herb. virt. cap. 6. de Plantagine* definitionem hanc falsam desumpsit; *Ciliaci vocantur, qui album induratum habent, que nihil*

nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit. *Corn. CEL-
SVS* quidem *Lib. IV. Caput XII. de Coeliaco ventriculi
morbo* inscribit, sed longe alium affectum intellexisse vi-
derur, quam qui alias à Græcis aut Latinis sub hoc no-
mine fuit indicatus, & quantum conjicere licet borbo-
rygnum, seu rugitum intestinorum cum coeliaca con-
fundit, idem statuente *RONSSEO in Commentario*, adeo
ut *Alexander BENEDICTVS de morborum signis, causis,
indicationibus & remediis Lib. XX. p. m. 718. Cap. VII. di-
stinctionem* quandam facere, duasque diversas coelia-
cas statuere coactus fuerit.

§. XIII.

Derivatio autem vocis neque pro uno, neque pro
altero militat: Græci enim *κοιλίας* ventrem dicunt, &
intelligunt cavitatem sub diaphragmate, ubi & arteria
coeliaca reperitur, & ad *κοίλοι*, id est ventriculum, ramos
transmittit. Alias hic morbus *passio ventriculosa* voca-
tur, & ægri *ventriculosi*, qui subito universa dejiciunt,
apud *RHOD. ad SCRIB. p. 159.* His ergo quoad nomi-
nalem acceptionem præmissis, nunc ad perscrutatio-
nem causarum transeo.

§. XIV.

Coeliacum ergo affectum producentes causæ
communiter in læsione quadam organorum chylifica-
tioni inservientium quærendæ sunt: modo enim ven-
triculi vitium concurrens in menstruo ejusdem, modo
in atonia orificii dextri consistit, unde chymus citius
exit, consentiente *III. WEDELIO*: modo fibræ orbicu-
lares in secunda tunica ventriculi morbo pressæ, ex
DOLÆI sententia; modo porus pancreaticus obstru-
ctus

Etus ad diluendum chylum nihil suppeditat, hinc crudior orificia lacteorum intrare nequit; modo ductus cholodochus parum bilis reddit, juxta ETTMÜLLERI mentem; modo sese offert obstructio vasorum lacteorum primi aut secundi generis, SYLVIO & BOERHAVIO *Instit. §. 578.* notantibus, illorum quidem quoad orificia in tunica tenuium intestinorum interiori, villosa dicta, horum autem ratione glandularum meseraicarum, juxta LANGII explicationem; modo universa massa sanguinea acres humores per *arteriam celiacam* adfert, & per hujus ramum dextrum ventriculo, hepatis, pancreati, duodeno & vesiculæ felleæ; per sinistrum quoque ventriculo, pancreati atque lieni infundit, huncque alvi fluxum producit, ex annotatione WILISII.

§. XV.

Differt autem præiens affectus *cæliacus* à *Lienteria* dejectionis tempore & materia: In hac dejectuntur statim post assumptionem, qualia fuere devorata, neque colore, neque odore, neque consistentia mutata, auctore GALENO *Comment. aphor. primi 6. lib. ac 22. 3. & 12. 4. lib.* In illo exitus assumtorum non tam velox est, neque omnino adeo cruda & incocta deponuntur; ita *cæliaca* affectio *Lienteriam* præcedere solet, & minor gradus *Lienteriæ* est. GALENVS *6. de loc. affect. cap. 2.* AETIVS *Cap. 37. lib. 9.* WEDEL. *Exerc. Sentor. Path. Cap. XL. p. 99.* RIVERIUS *Prax. Med. Lib. X. Cap. IV. in fine.*

§. XVI.

Corpora hoc genere adversæ valetudinis oppressa,
mi-

minime tuta, sed periculis sat gravibus exposita sunt, quia si non tempestive curatur, in cachexiam, vel atrophiam definit. Vid. WALDSCHMIDII *Op. Med. Pract.* p. 173. Si diutius ægrum affligit, viam sternit ad marasimum, vel hydropem, notante eodem Auctore in *Diff. de ventriculi & intestinorum morbis*. Si à glandulis mesenterii induratis, ac dispositione scirrhusa oritur cœliacus fluxus, est incurabilis. Vid. triplex observatio in DIEMERBROECKII *Anatom. Lib. I. Cap. VIII. de Mesenterio p. m. 40*. Pluribus vero cœliacum affectum pertractare, nec loci nec instituti ratio permittit, hinc Lectorem ad Practicos, & inter Veteres AETIVM *retrabibl. 3. Sect. I. C. 37. Anton. ab ALTOMARI Cap. 71. p. 313.* remittere placet. Sufficiet enim indicasse, quidnam proprie per cœliacum intelligatur affectum, diarrhœæ nempe species, & mitior Lienteriæ gradus, non vero CELSI *Cœliacus*, simulque MATTHIOLVM, LOBELIVM, HARCHIVM, GESNERVM, FUCHSIVM, TRAGVM nominasse, DIOSCORIDI in eo subscribentes, quod *Coronopus in cœliaco fluxu singulari specifica præditus sit virtute*, id quod etiam GALENVS confirmat, dum *Lib. VI. simplicium medicam.* scribit: *Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata.*

§. XVII.

His ita præmissis à morbis ventriculi & intestinorum tenuium ad crassorum vitia progredior, notans, PAVLVM equidem Coronopum commendare in Colica, ast, uti videtur, sine experientiæ suffragio; hinc GESNERVS in *Hist. plant.* dicit: *Apud Paulum κοιλιακός pro κοιλιακός perperam legi.* Dein plantæ nostræ virtutem

C

car-

carminativam attribuit HARCHIVS in *Enchirid. Medic.*
p. 79. hunc in modum canens:

Coronopus

*Celiacos sanat, flatusque incommoda tollit,
Decocto renium conteriturque lapis.*

Dolores lancinantes lumborum illum sistere, *Lemery* afferit, qui quoque eundem contra Diarrhoeam & Dysenteriam laudat. Ventrem relaxatum adstringere, cum jam nominato LONICERVS & BECCHERVS statuunt. PLINIVS Coronopi radicem sub cineribus assatam, siccataque comestam, adversus alvi fluxum omnis generis commendat.

§. XVIII.

Præterea virtus hujus plantæ tonica, leniterque adstringens, uti in ventriculo intestinisque, tam tenuibus, quam crassis, sic quoque in urinæ secretioni destinatis organis, renibus nempe, vesica atque urethra se exferit, si vel tanquam olus comeditur, vel radix ejus pulverisata ad scrupulum unum sumitur, calculum frangendo sabulumque potenter pellendo, testantibus id VERZASCHA in *Kræuter-Buch* p. 225. TABERNEMONTANO & HARCHIO. Afferam vim adstrictoriam, quoad Hæmoptysin curandam, atque uteri fluxum sistendum, BECCHERVS *Parn. Medic.* p. 195. TABERNEMONTANVS *L. I. p. 377.* & VERZASCHA *c. l.* defendunt, cui ultimus, unacum ARCHIGENE apud AETIVM, Hydropem curandi, Pestemque præcavendi facultatem (si in cibo comedatur) superaddit. Sic quoque ex commendatione *Jac. SYLVII* in *Diæta* adhibita tempore pestis malignitati resistit. Morsus animalium venena-

to-

torum MATTHIOLVS, TABERNÆMONTANVS & BECCHERVS succo expresso Coronopi confusi, ad unciam unam alteramve sumto, facilius curari arbitrantur. Si etiam imbecillitas quædam interna oritur, Coronopum traumatico atque vulneratio gaudere effectu citatus LEMERY scribit.

§. XIX.

Dum porro à quibusdam Botanicis Coronopus inter *Plantaginis* species refertur, (contradicente tamen in eo Illustri HEUCHERO, in *Indice Plantar. Hort. med. Acad. Witteemb. p. 13.*) mirum hinc non est, quod similes cum Plantagine vires eidem adscriptæ sint, nempe adstringendi, refrigerandi, siccandi & tandem consolidandi, uti *Sim. PAVLI ac DALE* statuunt. Aquam, ex herba discissa mense Junio destillatam, TABERNÆMONTANVS in sabulo & calculo renum, ad ureteres, viscositate quadam obstructos, referandos, nec non contra hæmoptysin, diarrhœam & hæmorrhagiam uteri commendat.

§. XX.

Paucis nunc restat, ut aliqualem etiam ultimæ speciei mentionem injiciam, nempe *Coronopi* RVELLII, de quo hic ipse l. c. p. 373. ita scribit: *Sed non ab re venit in mentem illius herbule, que protritit itineribus & semitis passim viret, quasi pedibus calcari letetur, bumi semper sparsa proserpit, folio in multas partes laciniato, sessilibus cauliculis, flore candido, exili, involucris seminum orbicularibus, per ambitum echinatis, in quibus duplices prominulo ventre sinus extuberant, singuli singulorum seminum capaces.* Vulgus, quoniam folium hinc inde dissectum cervinum

cornu æmulatur, hoc ei nomen non immerito dicitur. Cruda miscetur aliis acetariis, & cocta cum aceto & sale comeditur, Portulacæ modo condita apud plerosque reservatur. Nascitur in semitis, & rependo in humo undique serpit. Erfurti in plateis ad vias, ut & ad gradus B. M. V. crescit copiose. De hoc *Ruellii Coronopo* LOBELIUS in *Adversariis* p. 186. vires exploratiores profert, quas multos Medicorum in admirationem rapere dicit, videntes, hancce herbam aut introsumtam, aut præcordiis admotam, accessiones ab obstructione ortarum febrium protinus, & quasi fascino amoliri, præsertim imperitis cursoribus hoc auxilio esse.

T A N T V M.
S. D. G.

COROLLARIA.

- I. Datur Principium motus internum in homine, idque unicum saltem, immateriale.
- II. Omnes hujus Principii actus absolvuntur instrumento incorporeo & certum semper respiciunt finem.
- III. Solidæ corporis vivi partes, quoniam ex fibris elasticis sunt conflatae, semper ad motum magis, quam ad quietem sunt pronæ.
- IV.

- IV. Vita est actus animæ in corpore suo, quo hoc ratione materialis suæ constitutionis ad putredinem vergens, abinde defendit, & in integritate conservat.
- V. Formalis vitæ ratio consistit in motu.
- VI. Motuum vitalium instrumentum est sanguis, tanquam primum & perpetuum mobile Microcosmi. Confectarium illorum est calor, & effectus ordinarius sanitas.
- VII. Sanguis fit in toto corpore & in qualibet ejus parte.
- VIII. Sanguis sub respiratione incalescit potius quam refrigeratur.
- IX. Datur vera, & simul morbosa sanguinis abundantia.
- X. Tributum lunare in sequiori sexu magis ex vitiosa *quantitate*, quam depravata *qualitate* sanguinis dependet.
- XI. Motus febriles minime tumultuarii & inordinati, sed proportionati & salutare sunt, adeoque effectus febrium, ratione intentionis Naturæ, utilis potius, quam noxius est.
- XII. In Diarrhœis inveteratis, & Dysenteriiis quibusvis egregium specificum est Decoctum Corticis arboris Simaruba.

* * *

Sie die Arbeit so der Lohn, wie der Anfang, so das Ende,
Wer obsiegt erhält die Cron, wer da eilet, kommt behende
Zu dem vorgesteckten Ziel. Zu den sich gesetzten Schrancken
Geht er voller Eyffer fort, ohn zu weichen und zu wancken.
Du hast Werthgeschäpster Freund! in Minervæ Dienst ge-
standen,

Es kam Dir zu keiner Zeit ihre Arbeit schwer zu handlen,
Du bemühest Dich Tag und Nacht, Ihr gefällge Werck zu
treiben,

Nur damit Sie Dich dereinst Ihrer Schaar möcht einverleiben.
Weil nun, tapffrer Musen Sohn! Du bist unermüdt gewesen,
Hat Sie nicht umhin gekonnt, Dich zum Mitglied auszulesen,
Derer, die nach Sorg und Müh, nach erlittenen Beschwerden,
Unter Jubel, Freud und Lust einst von Ihr gecrönet werden.
Du erhältst heut jene Ehr, die Du schon längst meritiret,
Dein Haupt wird von Musen selbst mit dem Lorbeer-Cranck
gezieret;

Ich thu Deine Doctor-Würd' mit dem treuen Wunsch be-
gleiten,
Daß sie Dir mög Geld und Gut, Lob und Ehr und Ruhm er-
beuten.

Mit diesen geringen Zeilen wolte sich dem
Herrn Doctorando, als seinem gewese-
nen Herrn Commensali, bestens recom-
mendiren

B. G. ALBRECHT, *Med. Candidat.*
Oppon.

Da

DA mich die Schuld und Pflicht, Geheytster Freund/ ers
mahnt,
Dein wohlverdientes Lob und Ehre zu besingen,
So wanckete mein Kiel, es wolt sein Thon nicht klingen;
Weil ihm Parnass Schaar den Weg nach Wunsch nicht bahnt.
Drauf sprach der Freundschafts Treu: Ermuntre dich mein
Sinn!

Es pflegt bey Redlichkeit was schlecht und recht zu gelten,
Mehr als der Kunst Gedicht und hohe Ruhm der Helden;
Drum geht mein Herzens Wunsch ohn Vorbehalt dahin,
Den hoch-gepriesnen Fleiß beglück des Himmels Krafft!
Dein Purpur werd erhöht in den berühmten Francken,
Wohin Dein Leit-Stern Dich nun führt zum Heyl der Krancken
Und schwängre Deine Kunst durch seiner Würckung Safft.

Mit diesen wenigen und schlechten Zeilen wolte
dem Herrn Doctoranden, als seinem werthge-
schätzten Freunde, bey der Promotion, aufrich-
tig und schuldigh gratuliren, und sich zu ser-
nern geneigten Andencken bestens recommen-
diren, Dessen aufrichtigster ergebener Freund
und Diener

V. M. HORNSCHVCH, *Med. Cult.*
Opponens.

DAt Galenus opes, summos & tradit honores,
Namque Tuum ingenium nobile prodit opus
Ac vis ingenii, præclaræque indolis ardor
Protinus erumpit, neve latere potest.
Gratulor ergo Tibi, mox amplo foenore messis
Compenset studii tædia longa Tui.

Ita vovet Nobilissimo ac Expe-
rientissimo Dno Doctorando,
nomini ipsius addictissimus.

JOANNES NICOLAVS Henne, *Med. Cult.*
Nos

NOs Medicina docet rerum cognoscere causas
Expediens quo quis morbida fonte fluat.
Post hæc expromit medicamina cladis ab arte,
Qua bene doctus erit, qui feret auxilium.
Hac fuit illustris Podalirius atque Machaon,
Hippocrates columen fidaque spes hominum.
Nam quoties agrum vitæ spes deficit omnis,
Hinc toties currunt, proroget ut Medicus.
Hac valeas quid re medica tradunt documenta,
Qualia sponte sua culta Minerva probat.
Inprimis dignum Te laude chorus Medicorum
Afficit, & gaudet talibus usque viris.
Gratulor ergo Tibi, quod tam fueris decoratus,
Atque perenne Tibi conciliaffe decus.

Paucis his voluntatem erga
amicum suum multo sua-
vissimum publice testari
voluit

JOH. CHRIST. Langguth, *Med. Stud.*

Nr. 19 als Titel nicht zu
identifizieren!

01 A 6537

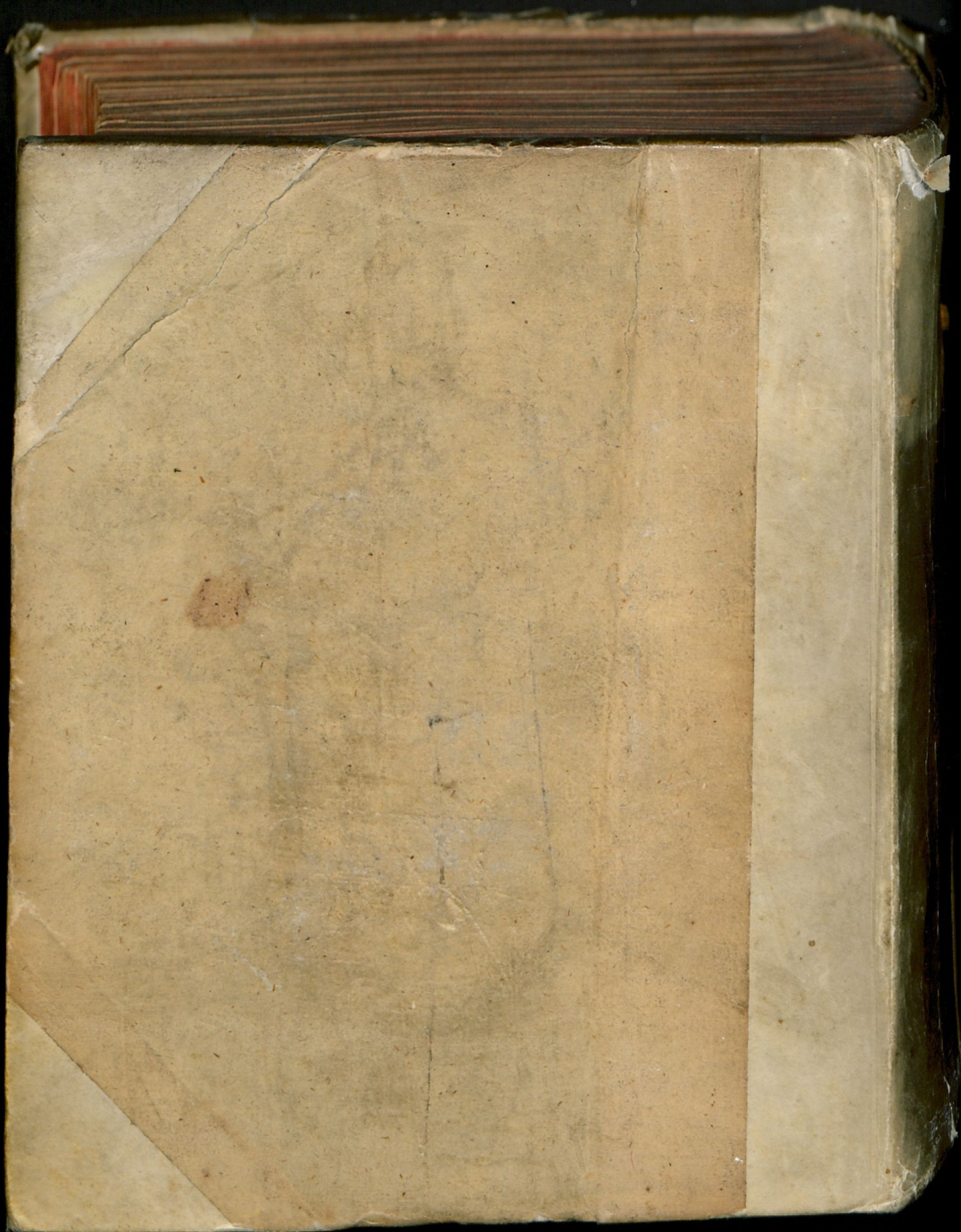
f

TA-70L

hier Stock 12 bis her verknüpft

1007

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICO-BOTANICA,

DE

CORONOPO
OPTIMO COELIACORVM
ACETARIO,

QVAM,

RECTORE VNIVERSITATIS MAGNIFICO,
PLVRIMVM REVERENDO ET EXIMIO

DN. JO. DANIELE RICHARDO
SPOENLA,

ECCLES. COLLEG. AD S. SEVER. CANON. CAPIT. ET SCHOLAST. S. S. THEOL.
DOCTORE, SACRÆ FACVLT. ET IVDICII ECCLESIASTICI ASSESSORE
ET PROF. PVBL. ORDINARIO,

INDVLTV GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ
IN ALMA ET PER-ANTIQVA HIERANA,
PRÆSIDE

DN. D. HERMAN. PAVLO JVCH,
SACRI PALATHI CÆSAREI COMITE, FACVLTATIS MEDICÆ SENIORE, PATHOL.
ATQVE PRAX. PROF. PVBL. ET ASSESSORE PRIMARIO,
SERENISS. SAX. DVC. VINARIENSIS, ISENACENSIS ET GOTHANI CONSILIARIO
AVLICO ET ARCHIATRO, N. N. ACAD. CÆSAR. NAT. CVRIOS.
COLLEGA,

PATRONO AC PROMOTORE SVO COLENDISSIMO,
PRO LICENTIA

SVMOS IN ARTE MEDICA HONORES AC PRIVILEGIA
DOCTORALIA RITE OBTINENDI,

PVBLICÆ ERVDITORVM DISQVPOSITIONI SVBMITTIT
AVCTOR ET RESPONDENS

JOANNES WILHELMVS DIETZ,

Enssenbuf. Francus, A. A. L. L. & Philosoph. Magister.

IN AVDITORIO MAIORI COLLEGII MAJORIS, HORIS CONSVEVIS,
DIE XXIII. JVNII, A. M DCC XXXIX.

ERFORDIÆ, Litteris HERINGII, Acad. Typogr.